

**MEDICINE
PROBLEMS**

.uz

ISSN 3030-3133

**TIBBIYOT FANLARINING
DOLZARB MASALALARI**

**TOPICAL ISSUES OF MEDICAL
SCIENCES**

Nº 7 (4)

2026

BOSH MUHARRIR:

KUBAYEV AZIZ SAIDOLIMOVICH- Tibbiyot fanlari doktori (DSc), Samarqand, O‘zbekiston;

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI:

ISANOVA SHOIRA TULQINOVNA- Tibbiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand, O‘zbekiston.

TAHRIR HAY’ATI:

TIBBIYOT FANLARI

Safarov Zafar Fayzullayevich –tibbiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Xakimov Murod Shavkatovich –tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Mavlanev Alimbay – tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Ergashev Nasriddin Shamsiddinovich — tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent pediatriya instituti;

Abdullayeva Nargiza Nurmamatovna — tibbiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Djurabekova Aziza Taxiroyva — tibbiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Xaydarova Dildora Kadirovna — tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Ruziboyev Sanjar Abdusalomovich- tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Sattarov Oybek Toxirovich- tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Niyozov Shuxrat Tashmirovich — tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Shomurodova Dilnoza Salimovna — tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Tavasharov Bahodir Nazarovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Xalmetova Feruza Iskandarovna – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

G‘aybiyev Akmaljon Axmadjonovich — tibbiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Qo‘ziyev Otabek Juraqulovich – tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Ergasheva Munisa Yakubovna — tibbiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Ollanova Shaxnoza Sirlibayevna – tibbiyot fanlari nomzodi, Samarqand davlat tibbiyot universiteti;

Safarov Zafar Fayzullayevich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent pediatriya tibbiyot instituti;

Xayitov Ilxom Bahodirovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Alimov Suxrob Usmonovich- tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Fozilov Uktam Abdurazzokovich — tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent, Buxoro davlat tibbiyot instituti;

Raximov Oybek Umarovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent pediatriya instituti;

Sattarov Inayat Saparbayevich – tibbiyot fanlari nomzodi, Toshkent tibbiyot akademiyasi;

Abidov O‘tkir O‘ktamovich – tibbiyot fanlari nomzodi, Buxoro davlat tibbiyot instituti;

Amonova Zaxro Qaxramon qizi — tibbiyot fanlari nomzodi, Samarqand davlat tibbiyot universiteti.

FARMATSEVTIKA FANLARI

Zulfikariyeva Dilnoza Alisherovna —
farmatsevtika fanlari doktori (DSc), professor,
Toshkent farmatsevtika instituti;

Toshpo'latova Azizaxon Dilshodovna —
farmatsevtika fanlari doktori (DSc), professor,
Toshkent farmatsevtika instituti;

Xusainova Rayxona Ashrafovna -
farmatsevtika fanlari doktori (DSc), dotsent,
Toshkent farmatsevtika instituti;

Maksudova Firuza Xurshidovna farmatsevtika
fanlari doktori (DSc), dotsent, Toshkent
farmatsevtika instituti;

Ziyamuxamedova Munojot Mirgiyasovna —
farmatsevtika fanlari doktori, Toshkent
farmatsevtika instituti, dotsent v.b.;

Rizayeva Nilufar Muxutdinovna —
farmatsevtika fanlari nomzodi, dotsent
Toshkent farmatsevtika instituti;

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2026-yil 10-iyundagi 386/6-son qarori bilan tibbiyot fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan ([Asos](#)).

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" mas'uliyati cheklangan jamiyati.

TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB

MASALALARI elektron jurnali 02.03.2023-yilda 132099-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
mas'uliyati cheklangan jamiyati.

TAHRIRIYAT MANZILI:

Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik
Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron
manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

MUNDARIJA

Ризаев Жасур, Сайдалиева Наилъ, Кубаев Азиз

ЭСТЕТИЧЕСКАЯ КОРРЕКЦИЯ ПЕРИОРБИТАЛЬНОЙ ОБЛАСТИ: ОТ КЛАССИЧЕСКОЙ
БЛЕФАРОПЛАСТИКИ ДО ЛАЗЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ 6-13

Djumaeva Feruza, Zaripova Dilnoza, Sultonova Nigora

YUPQA ENDOMETRIY: ETIOPATOGENEZ, DIAGNOSTIKA VA DAVOLASHNING ZAMONAVIY
KONSEPSIYALARI 14-22

Yusupov Akmal

DIAGNOSTIK ZARDOB OLIH UCHUN IMMUNIZATSIYA QILINGAN QUYONLAR JIGAR VA
TALOQINING MORFOLOGIK VA MORFOMETRIK XUSUSIYATLARI 23-31

Karimova Mukimaxon, Aralova Mahbubaxon

SANOAT ZONASIDA ISHLOVCHI QALQONSIMON BEZ KASALLIGI BO'LGAN AYOLLARDA
HAYOT SIFATINI O'RGANISH 32-40

Халимова Замира, Иссаева Саодат, Жабборова Гавхар

ПРОГНОСТИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ДОСТИЖЕНИЯ РЕМИССИИ У ПАЦИЕНТОВ С
АКРОМЕГАЛИЕЙ НА ФОНЕ ТЕРАПИИ SANDOSTATIN LAR 41-52

Kenjayev Olimjon

BRONXIAL ASTMA VA INTERSTITSIAL O'PKA FIBROZINI TASHXISLASHDA
INSTRUMENTAL TEKSHIRUVLARNING AHAMIYATI 53-58

Xoliqova Dilrabo, Jo'raeva Moxigul

TURLI ETIOLOGIYALI JIGAR SIRROZIDA SARKOPENIYA MAVJUD VA U BO'LMAGAN
BEMORLARDA UMUMIY QON TAHLILI KO'RSATKICHLARI 59-65

Norxonov Asomiddin

SURUNKALI YURAK YETISHMOVCHILIGIDA BUYRAK DISFUNKSIYASINING
KUCHAYISHIDA KLOTO OQSILI VA FIBROBLAST-23 O'SISH OMILI O'RTASIDAGI
BOG'LIQLIK 66-72

Norqulov Ma'rufjon, Turaqulov Rustam

MIOKARD REVASKULARIZATSIYASIDAN KEYIN METABOLIK ASSOTSIIRLANGAN
JIGARNING YOG'LI KASALLIGI MAVJUD BEMORLARDA ADIPOKIN-SITOKIN DISBALANSI
VA JIGAR ELASTIKLIGI DINAMIKASI: GEPATOPROTEKTOR
KORREKSIYANING SAMARADORLIGI 73-84

Xolmuradova Zilola

SEMIZLIK BILAN OG'RIGAN BOLALARDA YURAK-QON TOMIR TIZIMIDAGI
O'ZGARISHLARNING LIPID ALMASHINUVI VA YALLIG'LANISH BIOMARKERLARI
BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI 85-94

Navruzova Shakar, Bahodirov Behruz

BOLALARDA BRONXIAL ASTMADA NAZOFARINGEAL MIKROBIOTA TAHLILI 95-100

Gulboyeva Zebo, Norova Mavjuda

1-TUR QANDLI DIABETLI BOLALARDA ALVEOLIT KECHISHINING KLINIK-PATOGENETIK
XUSUSIYATLARI: ZAMONAVIY QARASHLAR 101-107

Mirzakulova Lola, Xabibova Nazira

OG'IR AHVOLDAGI BEMORLARDA TABAQALASHTIRILGAN STOMATOLOGIK PARVARISH
ALGORITMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI 108-113

Ражабов Амир, Мавлянова Зилола

РОЛЬ ГЕНЕТИЧЕСКИХ И МЕТАБОЛИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ В ВОССТАНОВЛЕНИИ
ПОСЛЕ АРТРОПЛАСТИКИ ТАЗОБЕДРЕННОГО СУСТАВА 114-127

Musayev Farxod

SURUNKALI OBSTRUKTIV O'PKA KASALLIGI VA ZOTILJAMDA
ANTIBIOTIKOTERAPIYANING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI 128-134

Article / Original Paper

OG'IR AHVOLDAGI BEMORLARDA TABAQALASHTIRILGAN STOMATOLOGIK PARVARISH ALGORITMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI

Mirzakulova Lola Toxirovna

Buxoro davlat tibbiyot instituti, Buxoro, O'zbekiston

Email: mirzakulovalola42@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0009-0001-1363-6054>

Xabibova Nazira Nasulloyevna

Buxoro davlat tibbiyot instituti, Buxoro, O'zbekiston

Email: habibova.nazira79@mail.ru

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-0900-3828>

Annotatsiya. Og'ir ahvoldagi bemorlarda og'iz bo'shlig'i parvarishini qat'iy bir xil tartibda olib borish bemorlar o'rtasidagi klinik farqlarni hisobga olmaydi. Intubatsiya, aspiratsiya xavfi, shilliq qavat yaxlitligi, qonash ehtimoli, so'lak yetishmovchiligi, tish va protezlar holati hamda bemorning mustaqil parvarish qobiliyati parvarish usuli va takrorlanish tezligini belgilashi kerak. Maqolada dastlabki tekshiruv, xavfni tabaqalash, maqsadli muolajalarni tanlash, bajarish xavfsizligi, natijani qayta baholash va mutaxassisga yo'naltirish bosqichlaridan iborat stomatologik parvarish algoritmining ilmiy-uslubiy asoslari yoritilgan. Taklif etilgan tuzilma tayyor klinik samaradorlik natijasi emas, balki keyingi klinik sinov va mahalliy sharoitga moslashtirish uchun dalillarga asoslangan konseptual model sifatida bayon qilingan.

Kalit so'zlar: stomatologik parvarish, algoritim, xavfni tabaqalash, og'iz bo'shlig'ini baholash, intubatsiya, aspiratsiya, gigiyena, intensiv davolash.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL BASIS FOR A DIFFERENTIATED ORAL CARE ALGORITHM IN CRITICALLY ILL PATIENTS

Mirzakulova Lola Tokhirovna

Bukhara State Medical Institute, Bukhara, Uzbekistan

Khabibova Nazira Nasulloyevna

Bukhara State Medical Institute, Bukhara, Uzbekistan

Annotation. A rigid oral care regimen for critically ill patients does not take into account clinical differences between patients. The risk of intubation, aspiration, mucosal integrity, bleeding potential, salivary insufficiency, dental and prosthetic condition, and the patient's ability to self-care should determine the care approach and frequency of recurrence. The article discusses the scientific and methodological foundations of a dental care algorithm consisting of the stages of initial examination, risk stratification, selection of targeted procedures, safety of implementation, reassessment of the outcome, and referral to a specialist. The proposed framework is not a ready-made clinical efficacy outcome, but rather an evidence-based conceptual model for further clinical testing and adaptation to local conditions.

Keywords: dental care, algorithm, risk stratification, oral assessment, intubation, aspiration, hygiene, intensive care.

DOI: <https://doi.org/10.47390/Med-pro/v4i7y2026/N13>

Kirish

Og'ir bemorlarda og'iz bo'shlig'i parvarishi ko'pincha muayyan eritma bilan kuniga bir yoki ikki marta ishlov berish tarzida standartlashtiriladi. Bunday tartib bajarishni osonlashtiradi, ammo bemorning haqiqiy ehtiyojini to'liq aks ettirmaydi. Intubatsiya qilingan, og'iz shilliq qavati quruq va yara hosil bo'lgan bemor bilan hushyor, mustaqil tish tozalay oladigan bemorga bir xil muolaja belgilash klinik jihatdan asosli emas.

Tabaqalashtirilgan parvarish standartlashtirishga qarama-qarshi tushuncha emas. Aksincha, u baholash, qaror qabul qilish va natijani qayd etishni yagona tartibga soladi, ammo muolaja hajmi va takrorlanish tezligini aniqlangan xavfga moslashtiradi. Bunday algoritm stomatolog, reanimatolog va hamshira o'rtasidagi vazifalarni ham aniqlashtirishi kerak.

Maqsad

Og'ir ahvoldagi bemorlarga stomatologik parvarish ko'rsatishda xavfni baholash va muolajalarni tabaqalashtirishga asoslangan konseptual klinik algoritmning ilmiy-uslubiy tarkibini ishlab chiqish.

Materiallar va usullar

Og'iz bo'shlig'ini baholash vositalari, mexanik tozalash, namlantirish, intubatsiya bilan bog'liq shikastlanishlar, aspiratsiya xavfsizligi, xlorheksidin va kompleks parvarish dasturlariga oid klinik tadqiqotlar hamda dalillar sintezi tahlil qilindi. Algoritmning tarkibi mavjud dalillarning kuchi, muolajalarning xavfsizligi va amaliy bajarish imkoniyati asosida shakllantirildi.

Algoritmning asosiy tamoyillari

Birinchi tamoyil — har qanday parvarish og'iz bo'shlig'ini tekshirishdan boshlanishi kerak. Ikkinchi tamoyil — xavfsizlik gigiyenik maqsaddan ustun turadi: faol qonash, og'ir trombotsitopeniya, beqaror tish, chuqur yara yoki nazorat qilinmagan aspiratsiya xavfi mavjud bo'lsa, odatiy usul o'zgartiriladi. Uchinchi tamoyil — mexanik bioqoplam nazorati, namlantirish va moslama bosimini kamaytirish bir-biridan ajratilmaydi. To'rtinchi tamoyil — har bir muolajadan keyin natija va nojo'ya holat qayd etiladi.

1-jadval

Dastlabki baholashning majburiy tarkibi

Baholash sohasi	Asosiy savol	Qarorga ta'siri
Umumiy barqarorlik	Muolaja paytida nafas va gemodinamika barqarormi?	Muolajani boshlash yoki kechiktirish
Hush va hamkorlik	Bemor ko'rsatmani tushunadimi va bajara oladimi?	Mustaqil yoki to'liq yordamli parvarish
Yutish va aspiratsiya	Suyuqlikni xavfsiz boshqara oladimi?	Suyuqlik miqdori, so'rish va tana holati
Shilliq qavat	Quruqlik, qonash, eroziya yoki yara bormi?	Namlantirish va mexanik ta'sir kuchi
Tish va protez	Qo'zg'aluvchan, o'tkir yoki ifloslangan tuzilma bormi?	Stomatolog ko'rigi va aspiratsiya ehtiyoti
Tibbiy moslama	Bosim izi yoki siqilish bormi?	Moslama joyini o'zgartirish va himoya

Xavfni past, o'rta va yuqori darajaga ajratish amaliy jihatdan qulay. Biroq daraja faqat bitta belgi asosida emas, bir nechta klinik omilning yig'indisi bo'yicha belgilanadi. Masalan, tish qoplami kam bo'lsa-da, chuqur yara yoki faol qonash mavjud bemor yuqori xavf guruhiga kiradi. Aksincha, intubatsiya qilinmagan, hushyor va mustaqil parvarish qila oladigan bemorda qoplam bo'lsa, xavf darajasi o'rta bo'lishi mumkin.

2-jadval

Og'iz bo'shlig'i holatiga ko'ra xavfni tabaqalash

Daraja	Mezonlar	Parvarish yo'nalishi
Past	Shilliq qavat nam, yara va qonash yo'q; bemor qisman yoki to'liq hamkor	Oddiy mexanik tozalash, kundalik kuzatuv va lablarni himoyalash
O'rta	Qoplam, yengil quruqlik, milk qizarishi; intubatsiya yoki mustaqil parvarishning cheklanishi	Yordamli tozalash, muntazam namlantirish va tez-tez qayta baholash
Yuqori	Yaqqol quruqlik, yara, qonash, qo'zg'aluvchan tish, bosim shikasti yoki yuqori aspiratsiya xavfi	Individual reja, ehtiyotkor muolaja, stomatolog va davolovchi shifokor hamkorligi

Mexanik tozalash tish qoplamini nazorat qilishning asosiy usuli bo'lib qoladi. Yumshoq cho'tka tish va milk chetiga ortiqcha bosimsiz qo'llanadi. Faol qonash yoki og'ir gematologik xavf mavjud bo'lsa, cho'tka vaqtincha cheklanishi va yumshoqroq vosita tanlanishi mumkin. Til qoplami quruq holda qirib tashlanmaydi; avval namlantirilib, keyin ehtiyotkorlik bilan kamaytiriladi.

Namlantirish og'iz qurishi aniqlangan barcha bemorlarda asosiy yo'nalishdir. Suv yoki mos namlantiruvchi vosita oz miqdorda, aspiratsiya xavfi hisobga olingan holda qo'llanadi. Lablar uchun suv asosli yoki mos himoya vositasi tanlanadi; kislorod uskunalar bilan ishlaganda yonuvchan va yog'li mahsulotlardan saqlanish zarur. Endotraxeal naycha tegib turgan sohalar tekshiriladi va imkon bo'lsa, bosim nuqtasi o'zgartiriladi.

Antiseptik vositalar algoritmnining majburiy va barcha bemorlarga bir xil qo'llanadigan qismi sifatida qaralmasligi kerak. Xlorheksidin bo'yicha dalillar bir xil emas: ayrim tahlillar sun'iy nafas oldirish bilan bog'liq pnevmoniya kamayishini ko'rsatsa, boshqa ishlar ayrim guruhlarda umumiy foyda va xavfsizlikka doir savollarni ko'targan [9,12]. Shuning uchun antiseptik tanlovi mahalliy protokol, ko'rsatma, qarshi ko'rsatma va bemor xavfiga asoslanadi.

Bosqichma-bosqich klinik model

1. Bemorning umumiy barqarorligi, hush darajasi, yutishi va aspiratsiya xavfini baholash.
2. Lab, til, milk, tishlar, protezlar, shilliq qavat, so'lak va tibbiy moslama bilan tutash sohalarni tekshirish.
3. Aniqlangan belgilar asosida past, o'rta yoki yuqori xavf darajasini belgilash.
4. Xavf darajasiga mos mexanik tozalash, namlantirish, moslamani nazorat qilish va zarur mahalliy vositalarni tanlash.
5. Muolajani aspiratsiyadan himoyalangan tana holatida, kam suyuqlik va zarur so'rish vositasi bilan bajarish.

6. Natija, bemorning javobi, qonash, og'riq yoki boshqa nojo'ya holatni tibbiy hujjatda qayd etish.

7. Belgilangan muddatda qayta baholash va holat yomonlashsa stomatolog yoki tegishli mutaxassisga yo'naltirish.

1-rasm. Og'ir ahvoldagi bemorlarda tabaqalashtirilgan stomatologik parvarish algoritmi.

Parvarish tezligi qat'iy soat bilan emas, og'iz bo'shlig'i holati va muolaja turiga ko'ra belgilanadi. Tishlarni mexanik tozalash bilan shilliq qavat va lablarni namlantirish bir xil tezlikda bajarilishi shart emas. Yaqqol giposalivatsiyada namlantirish tez-tez talab qilinishi, tishlarni cho'tkalash esa to'qimalar xavfsizligiga mos ravishda rejalashtirilishi mumkin. Kökcü va Terzi ishlab chiqqan baholash yondashuvi ham parvarish takrorlanishini og'iz holatiga bog'lash zarurligini ko'rsatadi [8].

3-jadval

Algoritm samaradorligini kelajakda baholash mezonlari

Natija sohasi	O'lchanadigan ko'rsatkich	Baholash vaqti
Gigiyenik	Tish va til qoplami, og'izdan noxush hid	Boshlang'ich va takroriy
Shilliq qavat	Namlik, qizarish, eroziya, yara va bosim shikasti	Har bir qayta ko'rikda
Parodont	Milk qizarishi, shishi va qonashi	Klinik holatga mos
Xavfsizlik	Aspiratsiya, qonash, shikastlanish va muolajaga toqatsizlik	Har bir muolajadan keyin
Bajarilish sifati	Belgilangan bosqichlarning to'liq qayd etilishi	Kunlik nazorat
Bemor uchun natija	Og'riq, quruqlik va umumiy qulaylik	Bemor javob bera olganda

Muhokama

Taklif etilgan algoritm klinik samaradorligi isbotlangan yangi davolash usuli sifatida emas, dalillarga asoslangan konseptual tuzilma sifatida qaraladi. Uni amaliyotga joriy etishdan oldin bo'limning bemorlar tarkibi, tibbiy xodimlar soni, mavjud vositalar, infeksiya nazorat talablari va stomatologik yordam imkoniyatiga moslashtirish zarur. Keyingi klinik tadqiqotda algoritmning bajarilishi, xavfsizligi va bemor uchun muhim natijalari oldindan belgilangan mezonlar asosida baholanishi kerak.

Algoritmning kuchli tomoni muolaja nomidan ko'ra qaror qabul qilish mantiqini standartlashtirishidir. Dastlabki baholashsiz bajarilgan parvarish ortiqcha yoki yetarli bo'lmisligi mumkin. Qayta baholashsiz esa muolajaning foydasi, zarar ehtimoli va bemor ehtiyojining o'zgarishi aniqlanmay qoladi.

Xulosa

Og'ir ahvoldagi bemorlar uchun tabaqalashtirilgan stomatologik parvarish algoritmi dastlabki tekshiruv, xavfni tabaqalash, xavfsiz muolajani tanlash, hujjatlashtirish, qayta baholash va mutaxassisga yo'naltirish bosqichlarini birlashtirishi kerak. Mexanik bioqoplam nazorati, shilliq qavat namligini saqlash, aspiratsiyadan himoya va tibbiy moslamalar bosimini kamaytirish algoritmning tayanch yo'nalishlaridir. Antiseptik vositalar esa umumiy majburiy bosqich emas, balki aniq klinik ko'rsatma asosida tanlanishi lozim. Ushbu konseptual modelning haqiqiy samaradorligi keyingi istiqbolli klinik tadqiqotda tekshirilishi zarur.

Адабиётлар/Литература/References

1. Dennesen P., van der Ven A., Vlasveld M. et al. Inadequate salivary flow and poor oral mucosal status in intubated intensive care unit patients. *Critical Care Medicine*. 2003;31(3):781–786. doi:10.1097/01.CCM.0000053646.04085.29.
2. Saensom D., Merchant A.T., Wara-aswapati N., Ruaisungnoen W., Pitiphat W. Oral health and ventilator-associated pneumonia among critically ill patients: a prospective study. *Oral Diseases*. 2016;22(7):709–714. doi:10.1111/odi.12535.
3. de Lacerda Vidal C.F., Vidal A.K.L., Monteiro J.G.M. et al. Impact of oral hygiene involving toothbrushing versus chlorhexidine in the prevention of ventilator-associated pneumonia: a randomized study. *BMC Infectious Diseases*. 2017;17:112. doi:10.1186/s12879-017-2188-0.
4. Giuliano K.K., Penoyer D., Middleton A., Baker D. Oral care as prevention for nonventilator hospital-acquired pneumonia: a four-unit cluster randomized study. *American Journal of Nursing*. 2021;121(6):24–33. doi:10.1097/01.NAJ.0000753468.99321.93.
5. Lei S., Liu Y., Zhang E. et al. Influence of oral comprehensive nursing intervention on mechanically ventilated patients in ICU: a randomized controlled study. *BMC Nursing*. 2023;22:293. doi:10.1186/s12912-023-01464-w.
6. Lin C.C., Liaw J.J., Li C.H., Chen L.C., Han C.Y. Nurse-led intervention to improve oral mucosal health of intubated patients in the intensive care unit: a prospective study. *American Journal of Infection Control*. 2024;52(8):900–905. doi:10.1016/j.ajic.2024.01.014.
7. Çiftçi M.A., Efe Arslan D. Factors affecting the oral health of patients in intensive care units: a prospective observational study. *Journal of Research in Nursing*. 2024;29(6):483–496. doi:10.1177/17449871241262114.
8. Kökcü Ö.D., Terzi B. Development of an intensive care oral care frequency assessment scale. *Nursing in Critical Care*. 2022;27:550–558. PMID:32633044.

9. Hua F., Xie H., Worthington H.V. et al. Oral hygiene care for critically ill patients to prevent ventilator-associated pneumonia. Cochrane Database of Systematic Reviews. 2020;12:CD008367. doi:10.1002/14651858.CD008367.pub4.
10. Klompas M., Branson R., Cawcutt K. et al. Strategies to prevent ventilator-associated pneumonia, ventilator-associated events, and nonventilator hospital-acquired pneumonia in acute-care hospitals: 2022 update. Infection Control & Hospital Epidemiology. 2022;43(6):687–713.
11. Ehrenzeller S., Klompas M. Association between daily toothbrushing and hospital-acquired pneumonia: a systematic review and meta-analysis. JAMA Internal Medicine. 2024;184(2):131–142. doi:10.1001/jamainternmed.2023.6638.
12. Dale C.M. et al. Effect of oral chlorhexidine de-adoption and implementation of an oral care bundle on mortality for mechanically ventilated patients. Intensive Care Medicine. 2021.

MEDICINEPROBLEMS.UZ-

TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB

MASALALARI

№ 7 (4)-2026

TOPICAL ISSUES OF MEDICAL SCIENCES

TIBBIYOT FANLARINING DOLZARB
MASALALARI elektron jurnali 02.03.2023-
yilda 132099-sonli guvohnoma bilan
davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
mas'uliyati cheklangan jamiyati.

TAHRIRIYAT MANZILI:
Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik
Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron
manzil: scienceproblems.uz@gmail.com